

La crisi dels refugiats i els nous conflictes armats

Antoni Segura i Mas

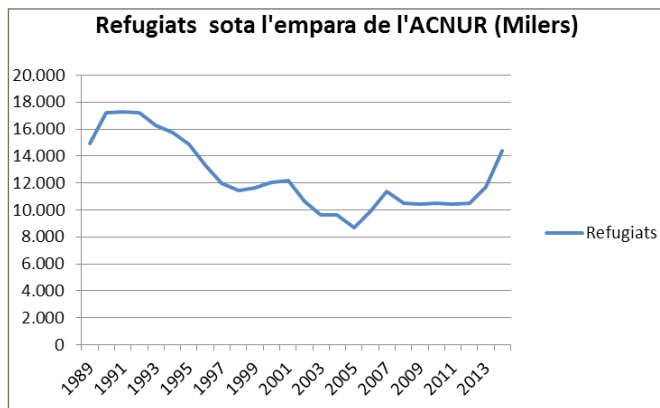
El passat mes de març l'ACNUR comptabilitzava 4.815.868 refugiats sirians, dels quals 2.715.789 a Turquia (1 refugiats per cada 28 habitants), 1.067.785 al Líban (1 per cada 4) i 639.704 a Jordània (1 per cada 10). Són, com subtitula l'Agència de Nacions Unides en els darrers anuaris de Tendències Globals (2013 i 2014), el «Cost Humà de la Guerra» o les conseqüències «d'Un Món en Guerra». I és que, efectivament, el nombre de persones desplaçades al món atenyia a finals del 2014 una xifra similar a la de finals de la Segona Guerra Mundial, seixanta milions. D'aquests, una tercera part eren refugiats i la resta desplaçats interns. Els refugiats procedien, principalment, de Síria, Afganistan i Somàlia que, en conjunt, representaven el 53% del total. Completaven el Top-10, per aquest ordre, Sudan, Sudan del Sud, República Democràtica del Congo, Myanmar, República Centreafricana, Iraq i Eritrea. Aquests 10 països aportaven més de les tres quartes parts del total de refugiats (el 77%) i tots són països en guerra o amb conflictes armats enquistats de llarga durada. Pel que fa als principals països receptors només Turquia és membre de l'OCDE i són, fonamentalment (amb l'excepció de la Xina), països veïns als dels refugiats i de baix desenvolupament econòmic o en vies de desenvolupament. El Top-10 el formaven, per aquest ordre, Turquia, Pakistan, Líban -en conjunt acollien el 30% dels refugiats-, República Islàmica de l'Iran, Etiòpia, Jordània, Kenia, Txad, Uganda i la Xina.

ACNUR, *Tendencias Globales. Desplazamiento Forzado en 2014. Mundo en Guerra*, Acnur, 2015

I, tanmateix, el fenomen no és nou. Al final de la guerra freda (1989-1991) la implosió de la URSS i la descomposició d'Iugoslàvia (guerres dels Balcans) van propiciar una primera onada important de refugiats a partir de finals de 1990 fins acabar l'any 1993. A partir d'ací el nombre de refugiats sota l'empara de l'ACNUR tendeix a davallar fins el 2006, exceptuant una lleugera i momentània alça que coincideix amb la invasió de l'Afganistan la tardor del 2001. Una nova alça breu es produeix el 2008 (coincidint amb una recrudescència dels combats sectaris

i contra Al-Qaida a l'Iraq). L'esclafament de les revoltes àrabs per la via de la força (Bahrein) o del cop d'Estat militar (Egipte) o la seva deriva cap a una guerra civil i la fallida de l'Estat (Líbia, Síria, Iemen) i, sobretot, l'expansió d'Estat Islàmic i tota la seva brutalitat contra les minories no sunnites i els «mals musulmans» a l'Iraq i a Síria, han provocat una nova onada de refugiats que ara truquen a les portes d'Europa.

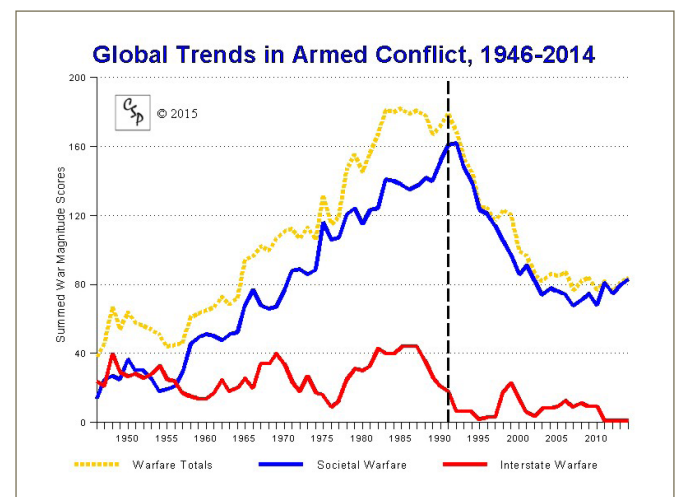

ACNUR, *Tendències Globales*

Ara, quan ja no és només una qüestió dels països no europeus, el tema dels refugiats s'ha fet visible per una part creixent de l'opinió pública i publicada europea. Sovint amb efectes contradictoris. D'una banda, provoca moviments de solidaritat amb els refugiats alhora que creix la islamofòbia i l'euroescepticisme. De l'altra, es tradueix en un ignominiós tancament de fronteres, en reiterades conculcacions dels drets humans o d'unes actuacions policials indignes en països comunitaris o que ho pretenen ser. Per últim, un acord de la vergonya amb Turquia -país que ofereix garanties insuficients als refugiats- per «externalitzar» la denominada «crisi dels refugiats».

La guerra, doncs, està en l'origen dels milions de desplaçats i refugiats actuals. És una de les característiques dels nous tipus de conflictes armats sorgits després de la guerra freda i que, com apuntà Joseph Nye després dels atemptats de l'11S, han generat una sensació creixent de «vulnerabilitat» en els països occidentals. La irrupció de l'EI ha estès aquesta sensació de «vulnerabilitat» als països europeus com no ho havia aconseguit Al-Qaida malgrat els atemptats de Madrid (2004) i Londres (2005).

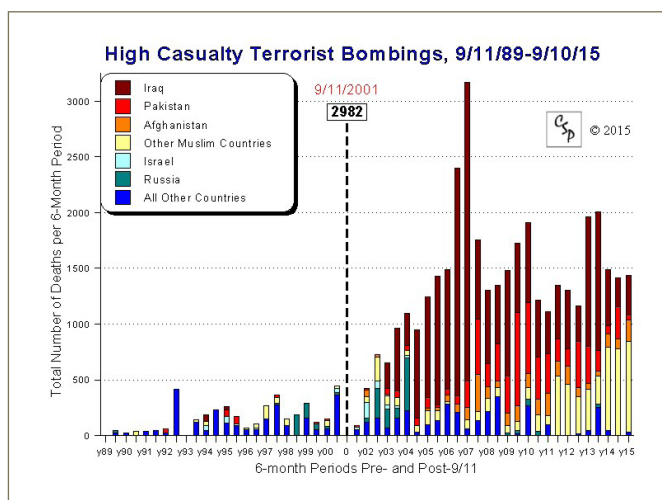
Les quatre dècades de la guerra freda estigueren marcades per la pugna de les dues potències per ampliar els seus respectius blocs, tot i que mai es produí un enfrontament directe entre els exèrcits de les dues potències. La cursa d'armament es convertí en el motor econòmic dels Estats Units i, en menor mesura, de la Unió Soviètica. En conseqüència, la guerra freda fou un període d'alta conflictivitat armada, sobretot en els anys que seguiren al final de la Segona Guerra Mundial, de la descolonització i en els anys previs i posteriors a la implosió de la URSS, però, paradoxalment, aquesta conflictivitat estava perfectament regulada i els conflictes controlats per la mediació de les dues grans potències. El món posterior a la desaparició de la URSS ha estat de menor conflictivitat armada però els conflictes han estat menys controlats i regulats la qual cosa ha fet augmentar la sensació d'inseguretat i ha reactivat el debat pervers entre «seguretat» i «llibertats».

Center for Systemic Peace, *Conflict Trends*, 2015: <http://www.systemicpeace.org/conflictrends.html>

Després de la guerra freda i tret dels anys que envolten la implosió de la URSS (1989-1992), la disminució dels conflictes armats i les guerres queda palesa en el gràfic del *Center for Systemic Peace* de 2015. Tanmateix, la tendència a la davallada s'alenteix a partir del 2001 i, fins i tot, s'observa un canvi de tendència a partir del 2007 provocada per l'increment dels conflictes armats interns. En suma, com s'acaba d'assenyalar, menys conflictivitat armada a partir d'inicis de la dècada dels noranta del segle passat, però més sensació de vulnerabilitat i d'inseguretat,

provocada per la proliferació d'accions terroristes indiscriminades que és una altra de les característiques dels nous conflictes.

Center for Systemic Peace, Conflict Trends, 2015: <http://www.systemicpeace.org/conflicttrends.html>

Com es pot comprovar en el gràfic, les víctimes per atemptats terroristes amb bombes abans de l'11S mai havien superat la xifra de 500 persones per semestre a tot el món i eren pocs els atemptats que es produïen en països musulmans. Contràriament, després de l'11S les víctimes per atemptats terroristes sempre han estat de més de 500 persones al semestre i, des del 2004, mai han baixat de les 1.000 víctimes anuals. La violència terrorista colpeja especialment l'Iraq i, entre el 2007 i el 2013, el Pakistan i, de forma menys pronunciada, l'Afganistan. Coincidint amb el fracàs de la majoria de les revoltes àrabs i amb de l'expansió de l'EI el nombre de víctimes d'atemptats terroristes s'ha incrementat notablement en països musulmans. També Rússia, amb conflictes interns oberts (Txetxènia) pateix un nombre important d'atemptats fins el 2004. Igualment els països europeus i altres d'arreu del món han sofert intermitentment diversos atacs terroristes amb bombes com denoten en el gràfic les puntes corresponents a «tota la resta de països» de 2004 a 2007, de 2010 i de 2013.

La reestructuració del poder mundial que seguí a la fi de la guerra freda corre paral·lela a l'avenç de la globalització propiciada per la revolució tecnològica de les comunicacions -antenes parabòliques, grans agències o plataformes d'informació internacional, telefonia

mòbil, Internet, xarxes socials, etc.- que també ha incidit en els canvis geopolítics i la naturalesa dels nous conflictes armats. Són els denominats conflictes o guerres «asimètrics» o les «noves guerres» (Mary Kaldor) que enfronten combatents de poder i estratègies militars molt desiguals. D'una banda, estats que intentaran definir i delimitar el camp d'operacions utilitzant de manera convencional la seva força militar i que, en temes generals, s'ajustaran a les convencions i les restriccions tradicionals de la guerra d'acord amb la legislació internacional. De l'altra, grups de resistència, d'insurgents o organitzacions clandestines internacionals que no actuen segons les normes o les convencions tradicionals de la guerra ja que el seu objectiu immediat no és la victòria o la conquesta d'un territori sinó colpejar a l'enemic en circumstàncies propícies amb la finalitat de desmoralitzar-lo ocasionant-li el màxim de dany amb el menor cost -baixes- possible. El fenomen certament no és nou i s'han proposat exemples diversos al llarg de la història recent: l'acció dels partisans soviètics (o francesos) contra les tropes alemanyes durant la Segona Guerra Mundial, que complementaven les accions de l'Exèrcit Roig; les guerres de Vietnam i l'Afganistan; la primera guerra de Txetxènia (1994-1996); la guerra de Hezbol·là o de Hamàs contra Israel; la guerra de les FARC contra els governs de Colòmbia... Però en tots aquests conflictes armats la dimensió territorial hi és present i, per això, per alguns autors el millor exemple de conflicte asimètric actual és el que enfronta als Estats Units amb Al-Qaeda, essent els atemptats de l'11S l'exponent més gran d'aquest combat asimètric: «uns pocs pilots armats amb ganivets Stanley llancen un assalt a l'única superpotència del món, amb el seu arsenal d'armes nuclears, míssils de creuer, portaavions, bombarders equipats amb armes amb tecnologia d'última generació i tecnologia d'auto-defensa». ¹ Òbviament, l'objectiu no era en cap cas territorial sinó infringir a la gran potència un cop de ressò mediàtic mundial amb la finalitat de generar inseguretats -socialitzar el terror- i propiciar una resposta desproporcionada que contribuís a desgastar la imatge dels Estats Units davant l'opinió pública in-

ternacional. En definitiva, com demostren les invasions i les ocupacions de l'Afganistan i l'Iraq, hom pot extreure una primera conclusió: en els conflictes asimètrics, els estats guanyen sense dificultats la fase convencional del conflicte, però perden políticament l'ocupació que desgasta i desmoralitza a l'ocupant. Així, en la fase convencional de la guerra (2001) les tropes nord-americanes van patir 12 víctimes mortals a l'Afganistan, mentre que entre gener del 2002 i abril del 2016 el total de baixes ascendia a 2.369 nord-americanes, 455 britànics i 679 d'altres països que participaven en la coalició de l'ISAF (Força Internacional d'Assistència per la Seguretat); a l'Iraq, la fase convencional del conflicte (fins l'1 de maig de 2003) va ocasionar un total de 170 víctimes mortals a les tropes d'ocupació (un 28% per foc amic) i, entre l'1 de maig de 2003 i l'abril de 2016, el total de baixes ascendí a un total de 4.647 (4.383 nord-americanes, 171 britànics i 141 d'altres països).² Paral·lelament, Neta C. Crawford, calcula que entre el 2001 i el 2014 van morir 26.270 civils afganesos com a conseqüència directa de la guerra, dels quals 17.774 (el 68%) només entre 2009 i 2014,³ la qual cosa explica les sotragades i la lentitud amb que disminueix el total de refugiats afganesos: 3,8 milions el 2001 (any de la invasió); 2,4 el 2004; 3,1 el 2007; 2,6 el 2013 i 2014. A l'Iraq, la relació entre el total de refugiats i l'evolució del conflicte són més que evidents: 0,4 milions de refugiats el 2003 (any de l'ocupació); 1,5 el 2006; 2,4 el 2007; 1,9, 1,8, 1,7 i 1,4 el 2008, 2009, 2010 i 2011, respectivament; per davallar als 0,4 el 2013 i 2014.⁴

Rupert Smith, excap de la Divisió Blindada britànica a la guerra contra l'Iraq del 1991, creu que en els conflictes asimètrics no hi ha una solució militar i l'ús de la força pot ser ineficaç, perquè el nou camp de batalla són les persones, els pobles, les ciutats i els atacs es produeixen en presència de civils i amb civils implicats: «Les accions militars poden donar-se en qualsevol lloc: en presència de civils, contra els civils, en defensa de la població civil. La població civil és el blanc, l'objectiu a guanyar, tant com una força contrària».⁵ Aquesta és, sens dubte, una altra de les característiques dels nous conflictes

armats, que es donen en presència -amb la conivència, la indiferència o la contestació- de la població civil. Una població civil on sovint es barregen el que els exèrcits convencionals perceben com a combatents difusos i les víctimes.

Entre les característiques que defineixen els nous conflictes asimètrics cal apuntar també, a més del seu caràcter sovint desterritorialitzat, de la generació de refugiats en uns nivells que no es donaven des de la Segona Guerra Mundial i del nou paper de la població i de les víctimes civils,⁶ l'aparició d'un combatent difús o a temps parcial que es barreja i té la complicitat d'una part -o de la totalitat- de la població civil tot i que no constitueix pròpiament un exèrcit en el sentit tradicional del terme;⁷ reaparició de polítiques de neteja ètnica que cerquen homogeneïtzar un determinat territori en detriment de les minories que no formen part de l'ètnia o la minoria que controla o intenta controlar el poder; reaparició igualment dels atemptats indiscriminats en una proporció mai abans coneguda; incapacitat de les potències militars per guanyar política i militarment l'ocupació tot i haver obtingut una victòria indiscutible i anorreadora en la fase convencional del conflicte; creixent privatització de la guerra tant per part de les potències militars (utilització d'empreses de seguretat, de mercenaris contractats i dels «drons» per disminuir les baixes de militars professionals que poden causar un elevat cost electoral)⁸ com dels grups insurgents (utilització de nens-soldats, per combatre, per prestar serveis sexuals, per realitzar tasques diverses en zones de combat -desactivar camps minats o fer treballs que requereixen esforç, mobilitat i poca estatura- o per cometre atemptats).⁹

La persistència de la guerra en un Orient Mitjà cada cop més desestabilitzat és un element clau per entendre l'actual onada de refugiats procedents, sobretot i com hem vist, de Síria, de l'Afganistan i d'altres països amb conflictes armats o guerres obertes. Conflictes que, en referència a Al-Qaeda, es van definir com a desterritorialitzats, però que l'EI ha demostrat que no necessàriament sempre és així i que és possible fer coincidir la *gihad global* (els atemptats a Europa amb ramificacions a Síria) amb la *gi-*

had local (la guerra contra els governs de Síria i l'Iraq) quan es disposa d'un protoestat i d'un territori concret. Així doncs, l'EI, l'última deriva aberrant i assassina del radicalisme sunnita alimentada per l'ocupació nord-americana de l'Iraq, la política sectària del primer ministre iraquetà, Nuri al-Maliki (2006-2014), i la guerra de Síria, ha anat més lluny, ha sabut molt bé com estendre la sensació de vulnerabilitat i d'inseguretat a Europa. D'una banda, controla un territori on sotmet a la població, obté recursos, recapta impostos i s'alia amb màfies per obtenir rescats pels hostatges o pels que intenten fugir de l'ocupació. De l'altra, provoca massacres a París o Brussel·les amb cèl·lules de joves musulmans europeus -sempre amb algun membre que ha estat ensinistrat a Síria- o amb llops solitaris (fins i tot conversos), que actuen pel seu compte encara que l'EI també els reivindica per socialitzar el terror i guanyar prestigi davant futurs possibles militants. Es produeix així una doble pressió sobre l'opinió pública europea: la pressió provocada per l'allau de refugiats que intenten arribar a països de la UE i la provocada per la inseguretat que ocasionen els atemptats, de tal manera que, alimentada per les veus interessades de l'extrema dreta i els grups xenòfobs, l'opinió pública i publicada europea acaben confonent immigrants, refugiats i asilats (tres categories diferents) amb possibles terroristes, la qual cosa i en nom de la seguretat provoca mesures desproporcionades que acaben afectant negativament al dret d'asil d'aquells que fugen de l'horror de la guerra.

En suma, l'EI està generant a Europa la mateixa sensació de vulnerabilitat que van causar els atemptats de l'11S als Estats Units. Es tracta de socialitzar el terror per tal de provocar les respostes equivocades. Va succeir l'11S i s'intenta que torni a passar ara. Llavors, malgrat les advertències de John Paul Lederach,¹⁰ la reacció equivocada va ser creure que només amb l'acció militar, la invasió i la destrucció es podia acabar amb l'amenaça d'Al-Qaida, quan, en realitat, les ocupacions li obrien nous fronts de combat i amplificaven el seu discurs. Avui, amb l'EI, el repte està a les portes de la UE i el repte és molt més complex, perquè la seva crida a la *gihad* resulta atractiva per alguns joves europeus, i no sols d'origen musulmà.

Òbviament, aquesta nova socialització del terror que intenta l'EI té efectes sobre les societats europees i, si no es manté el cap fred, pot donar lloc a escenaris pitjors. Alguns, com s'ha apuntat abans, són ja evidents: increment de les actituds xenòfobes i de la islamofòbia, de l'extrema dreta i de l'euroescepticisme i de les mesures de seguretat en detriment, sovint, de les llibertats. Ara més que mai cal vetllar per les institucions europees i les llibertats. D'una banda, cal no retrocedir en els avenços conquerits (espai Schengen, consens en la resolució dels conflictes, polítiques solidàries...). De l'altra, cal ser contundents en la defensa de les llibertats i actuar eficaçment contra aquells que pretenen anorrear-les a cops d'atemptats, però tenint cura alhora de no negar o posar traves al dret d'asil. I, tanmateix, vista la pobresa i mesquina reacció política dels països de la UE no hi ha dubte que alguna cosa no s'està fent bé. Tampoc sembla que la coordinació europea en qüestions de seguretat passi pels seus millors moments.

I cal també ser conseqüents amb els valors que defensa la UE i evitar que entrin en contradicció amb les polítiques que apliquen els governs europeus. Quan es replantejaren les relacions que es mantenen per interessos econòmics amb règims que neguen les llibertats, conculquen els drets humans, discriminen les dones i, per acció o per omissió, són responsables del finançament del terrorisme? Com es pot menysprear el dret d'asil, internacionalment reconegut i valor ètic fonamental de la UE, i «externalitzar» la crisi dels refugiats amb un pacte de la «vergonya» amb Turquia? Refugiats que són expulsats de Síria o l'Iraq per l'EI i per la guerra. Han estat les polítiques europees de resposta a la crisi econòmica les més adients per fer front a les desigualtats, la pobresa, l'atur o la precarització laboral i la marginació que aquesta generava en les *banlieues* de les grans capitals europees? Es va donar prou suport als moviments que lluitaven per les llibertats en els països on van esclatar les revoltes àrabs del 2011 o, pel contrari, es va mirar cap a una altra banda quan aquestes eren anorreades per la força o la guerra civil?

En les respostes es troba, potser, una part de la solució al repte actual. No pas la solució definitiva, perquè, malauradament, matar és molt fàcil i ningú està en condicions de garantir la seguretat absoluta. No es poden revertir els errors del passat, però sí evitar-ne de nous. Certament, per molts errors que s'hagin comès i per molt que calgui rectificar, els responsables de les víctimes del terrorisme són únicament els que maten i els seus inductors intel·lectuals. En això no caben dubtes i cal aplicar amb contundència i eficàcia tots els instruments polítics, policials i jurídics al nostre abast, però, sense oblidar mai que la superioritat ètica de l'Estat de dret es fonamenta en el respecte escrupolós dels valors democràtics, de les llibertats i dels drets humans. Qualsevol desviació d'aquesta línia de valors ens aproxima a la barbàrie que es pretén combatre. I, en aquest sentit, convindria reflexionar sobre com perceben les «responsabilitats» dels «danys col·laterals» les societats afectades per guerres o conflictes armats promoguts -o amb participació- de governs occidentals.

Amnistia Internacional (AI) ha titllat amb raó l'acord entre la UE i Turquia per «externalitzar» la crisi dels refugiats de defectuós, immoral i il·legal. L'acord proposa retornar a Turquia totes les persones arribades a Grècia a partir del 20 de març del 2016 i que no tinguin dret a protecció internacional. La UE considera Turquia un «país tercer segur» pels sol·licitants d'asil i, per tant, els refugiats haurien de fer els tràmits a Turquia. Tanmateix, Nacions Unides i diferents ONG's no ho consideren així i AI ha denunciat Ankara per devolucions forçades de refugiats que han estat obligats a tornar a Síria. Brussel·les s'ha compromès a compensar Turquia amb 6.000 milions d'euros fins el 2018 perquè es faci càrrec dels refugiats i els hi garanteixi la sanitat, l'educació i un permís de treball; a eliminar en un futur el visat pels ciutadans turcs que viatgin a països de la UE i a obrir una nova ronda de negociacions per accelerar l'adhesió de Turquia a la UE. L'acord inclou una clàusula mitjançant la qual la UE pot retornar a Turquia tots els refugiats sirians que no hagin sol·licitat -o no els hi hagi estat concedit- el dret d'asil

a canvi d'admetre un nombre igual de sirians que l'hagin sol·licitat des de Turquia. La clàusula no inclou ni refugiats iraquians, ni eritreus que també fugen de la guerra.

En definitiva, un acord per no fer-se càrrec dels refugiats a canvi de prestacions econòmiques que incompleix clarament la Declaració Universal de Drets Humans (desembre de 1948) que en els articles 9 i 14 disposa que «ningú no serà detingut, empresonat o desterrat» i que «en cas de persecució, tota persona té dret a cercar asil, i a gaudir d'ell, en qualsevol país». També conculca les Convencions de Ginebra que garanteixen la protecció de les persones civils en temps de guerra i, àdhuc, la Carta Fundacional de Nacions Unides, que reafirmava «la fe en els drets fonamentals de l'home, en la dignitat i el valor de la persona humana, en la igualtat de drets d'homes i dones i de les nacions grans i petites» i que, implícitament, reconeixia la necessitat de salvaguardar aquests drets en qualsevol circumstància, inclosa la dels refugiats o exiliats a causa de conflictes armats. Conculca igualment l'esperit dels «pares fundadors» de l'actual UE que maldaven per construir un espai de pau, solidaritat i ajuda mútua. Potser cal recordar que el projecte de construcció europeu iniciat amb el tractat de Roma (1957) neix de la mala consciència (el continent de les Llums i la Il·lustració ha estat també el del més perversos somnis de la raó donant lloc a les dues barbàries -les dues guerres mundials- més terribles de la història) i de la necessitat de no repetir l'horror de la guerra. Així, doncs, en l'acord bilateral amb Turquia la UE mostra la seva cara més egoista, mesquina i insensible.

Memòria molt curta la nostra que ha oblidat el tràgic exili republicà espanyol, la deriva feixista, excloent i xenòfoba de l'Europa d'entreguerres que va desembocar en la Segona Guerra Mundial i els exilis europeus de la postguerra. Avui el total de desplaçats iguala la xifra (seixanta milions) que existia el 1945. D'acord amb la legalitat internacional i els valors en els quals s'assenta la construcció europea l'acord amb Turquia és inacceptable. La UE no subsistirà com a projecte de futur solidari si no és capaç de tractar amb dignitat i generositat els

refugiats que truquen a la seva porta fugint de la guerra.

«Ja les havia vist abans, les corrues de gent que se n'anaven, fugint amb dolorosa angoixa; les interminables caravanes de carros, cotxes i camions; dones i criatures, apilats damunt de l'amuntegament de bagatges, caixes i farcells. I a un costat i a l'altre, les rengleres dels qui anaven a peu, cansats però fermes amb el seu determini d'anarse'n, de fugir de l'enemic que avançava, en més gran nombre encara en aquella faixa de terreny pròxim a la frontera, en aquell darrer tros de terra catalana que trepitjaven. () Eren masses de gent, grups que s'havien ajuntat, alguns cops tot un poble i que en anar-se'n procuraven endur-se'n amb ells tot el que podien. Famílies pageses que ho havien apilat tot al carro: matalassos, baguls, cristalls, gàbies amb aviram i potser un xai o una cabra que els seguien lligats a una corda. () ¿Quina era la causa que fossin tants i tants els qui se n'anessin? La primera era naturalment la por. () [La segona] era una reacció instintiva de la nostra gent, liberal d'idees, democràtica de caràcter, catalana de sentiment».¹¹

I és en aquets context dels nous conflictes asimètrics que venen caracteritzant la postguerra freda i de les seves conseqüències que cal inserir l'actual crisi de refugiats. Analitzar, per tant, la crisi de refugiats requereix realitzar un seguiment dels conflictes armats que tenen lloc en els principals països d'origen. La perspectiva històrica en l'anàlisi dels conflictes ens ajuda a comprendre els orígens i les causes dels conflictes, així com poder analitzar millor la seva evolució i les seves conseqüències. La perspectiva històrica ens ajuda a comprendre els processos de conflictes que s'enquisten i es perpetuen i que es configuren com conflictes de llarga durada. La comunitat internacional ha desenvolupat al llarg de la història mecanismes d'assistència i protecció als refugiats. No obstant això, les crisis humanitàries conseqüència dels nombrosos conflictes posen en evidència el fracàs del compromís dels estats en la protecció de la població civil i en garantir l'asil a les persones que fugen.

El Sistema de les Nacions Unides està dotat de diferents agències relatives a la protecció dels

refugiats i dels Drets Humans i juntament amb el Comitè Internacional de Creu Roja segueixen establint els principis bàsics del dret internacional humanitari i per tant regulant en el marc internacional les normatives de protecció als refugiats. Així també hi ha un complex sistema d'oenegés que realitzen acció humanitària i amb més o menys incidència desenvolupen accions per pal·liar els efectes de la guerra, per donar testimoni dels successos i per protegir els drets i la dignitat de la població civil en els conflictes armats, així com dels desplaçats i els refugiats. La documentació que ens proporcionen les agències de les Nacions Unides i les organitzacions internacionals són una font imprescindible per estudiar la situació dels refugiats i de la població civil, així com a comprendre millor els reptes i límits que té avui la comunitat internacional en la protecció de la població civil i dels refugiats.

(Un)protected, és un projecte d'investigació pensat per desenvolupar anàlisis entorn els conflictes armats, l'acció humanitària i la protecció als refugiats. Pretén pensar les crisis humanitàries que viuen avui els refugiats a partir de la perspectiva històrica dels conflictes armats en els països d'origen, el paper que desenvolupen les agències de les Nacions Unides i les oenegés i la seva relació amb les dinàmiques locals i regionals, així com analitzar les polítiques de la UE respecte a grups de refugiats en particular.

El projecte es desenvolupa a partir de l'anàlisi dels casos de Síria, Palestina i Afganistan. Es tracta de tres casos molt diferents, però en els quals la qüestió dels refugiats ocupa un lloc important. L'anàlisi de casos, ens permet conèixer millor les experiències concretes en el seu context local i regional per tal de traçar problemàtiques, reptes i oportunitats comunes.

¹ Richard NORTON-TAYLOR, security editor, «Asymmetric warfare», *The Guardian*, 3 d'octubre de 2001.

² Operation Enduring Freedom, iCasualties.org, CNN Casualty List websites, IRazoo. CNN: <http://www.irazoo.com/ViewSite.aspx?q=CNN+Iraq+Casualty+List&Page=&irp=&Site=http://icasualties.org/>.

³ Neta C. Crawford, War-related Death, Injury, and Displacement in Afghanistan and Pakistan 2001-2014, Costs of War, Watson Institute For International Studies, Brown University, 22 de maig de 2015: <http://watson.brown.edu/costsofwar/files/cow/imce/papers/2015/War%20Related%20Casualties%20Afghanistan%20and%20Pakistan%202001-2014%20FIN.pdf>.

⁴ ACNUR, *Total Refugee population by country of asylum, 1960-2013 & Total Refugee population by origin, 1960-2013*: http://www.unhcr.org/pages/4a013eb06.html#_ga=1.208449810.1010375773.1461692767. De l'evolució de la guerra i les ocupacions de l'Iraq i l'Afganistan fins el 2013 m'he ocupat a *Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial. De la crisis de los rehenes de 1979 a la primavera árabe*, Madrid, Alianza, 2013.

⁵ Rupert SMITH, *The utility of force*, Londres, Penguin Books, 2006.

⁶ Des de la Segona Guerra Mundial la relació entre víctimes civils i víctimes militars -o combatents irregulars- en els conflictes armats no ha cessat d'incrementar-se i avui aquesta relació és moltes vegades de 10 a 1 o àdhuc superior.

⁷ Aquesta mena de combatent forma part, per exemple, de les milícies d'Hezbollah o dels talibans i es va mostrar molt efectiu en les dues campanyes (abril i desembre de 2004) de l'exèrcit dels Estats Units per recuperar la ciutat de Fallujah (Iraq) que havia caigut en mans dels «insurgents» sunnites. També trobem aquest combatent difús en molts conflictes armats de l'Àfrica (inclosa ara Líbia), del sud-est asiàtic, de l'Amèrica Llatina o del Iemen.

⁸ El juliol de 2007, els 160.000 contractistes privats pagats pels Estats Units superava el total de tropes de combat presents a l'Iraq (*Los Angeles Times*, 4 de juliol de 2007).

⁹ Sobre les característiques dels nous conflictes asimètrics veure Antoni Segura, *Estados Unidos...*, Ob. Cit., 2103: 322-334 i «From Cold War to Asymmetric Conflicts: Players, Values and Characteristics of Wars in the Second Half of 20th Century (1945-2012)» a Paola Lo Cascio, Alberto Pellegrini and Antoni Segura i Mas (Eds.), *Soldiers, Bombs and Rifles. Military History of the 20th Century*, Newcastle upon Tyne (REGNE UNIT), Cambridge Scholars Publishing, 2013: 89-120.

¹⁰ John Paul Lederach és un acadèmic nord-americà i un reconegut mediador en conflictes internacionals que, cinc dies després dels atemptats de l'11S, publicava un assaig (« The Challenge of Terror: A Traveling Essay », Mediate.com. Everything Mediation, 16 de setembre de 2001) en què aconsellava no caure en una resposta de venjança cega atès que aquesta era precisament la reacció que pretenien provocar els inductors dels atemptats. Apuntava, a més, que la percepció de la realitat és diferent segons des d'on s'observi i que, en el món musulmà, hi ha qui percep la realitat com una experiència de dècades o segles d'amenaçes, d'ocupació, de marginació i d'exclusió per part d'un enemic molt poderós, que no només envaeix per la força de les armes sinó que ho fa també a través d'uns valors que són considerats immorals des d'una determinada concepció religiosa. Pot semblar una bogeria, però, lamentablement, no ho és per aquells que així ho perceben i noves ocupacions (Afganistan, Iraq) no van fer més que donar arguments al discurs d'Al-Qaida.

¹¹ Carles Pi SUNYER, *La Guerra, 1936-1939. Memòries*, Barcelona, Editorial Pòrtic, 1986:227-228.